

12. Каньшина Н.Ф. Органопатология бактериального шока // Арх. пат. -1983. - №12. - С. 20 – 26.
13. Кузин М.И., Костюченко Б.М. Раны и раневая инфекция (руководство для врачей). – М.: Медицина, 1990. – 592 с.
14. Кузьмина Л., Цыденов М. М. Торик Ж. Н. Бактериальный шок // Хирургия, 1976. - №6. – С. 52 – 58.
15. Лыткин М.И., Костин Э.Д., Костюченко А.Л., Терешик И.М. Септический шок. –Л.: Медицина, 1980.
16. Малый В.П. Сепсис в практике клинициста (монография). - Х.: Прапор, 2008. – 584 с.
17. Пермяков Н.К., Галанкина И.Е., Титова Г.П., Сенянская Н. Л. Бактериальный шок // Арх. пат. – 1982. - №3. – С. 19 – 27.
18. Савельев В. С., Гологорский В. А., Гельфанд Б. Р. Септический шок у хирургических больных // Хирургия, 1976. - №6. – С. 45 -52.
19. Синагевский А. Б., Малих И. Ю. Летальность при различных видах тяжелой сочетанной травмы // Актуальные проблемы современной тяжелой травмы. Санкт – Петербург, 2001. С. 106 – 107.
20. Смольяников А.В., Саркисов Д.С. Современное состояние проблемы патогенеза сепсиса // Арх. пат. – 1982. - №3. – С. 3 – 13.
21. Цыбуляк Г.Н., Лещенко И.Г. Диагностика и лечение гнойной хирургической инфекции (методическое пособие для военных врачей)/ ГСВГ: Советская армия, 1979. – 175 с.
22. Хирургическая инфекция (учебник для слушателей – хирургов Украинской военно-медицинской академии, врачей-интернов, практикующих хирургов. Под редакцией профессора Я.Л. Заруцкого)/ МО Украины. – Киев, 2009. – 295 с.
23. Штерн Р.Д. Циркуляторный шок (научная информация) // Арх. пат. – 1981. - №1. – С. 95 – 96.
24. Bone R.G., Grodstein C.I., Balk R. Sepsis: a new hypothesis for pathogenesis of the disease process //Clinic in chest medicine. – 1996. – V. 017.- P.2.

Науковий рецензент доктор медичних наук, професор Лурін І.А.

УДК 616.314-089.843

ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ СТОМАТОЛОГІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

М.З. Лищишин, полковник медичної служби, начальник Центральної стоматологічної поліклініки Міністерства оборони України – Головний стоматолог Міністерства оборони України

Резюме. У статті вивчена стоматологічна захворюваність серед військовослужбовців Збройних сил України на сучасному етапі їх розвитку. Сформульовані основні принципи проведення лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на зниження цієї захворюваності, з урахуванням євроатлантичних стандартів. Підкреслена важливість впровадження комплексної програми профілактики стоматологічних захворювань в ЗС України.

Ключові слова: стоматологічна захворюваність, військовослужбовці, стандарти НАТО, програма профілактики.

Вступ. Стоматологічна допомога відноситься до одного з самих масових видів медичної допомоги в ЗС України. Хвороби органів порожнини рота (ХОПР) займають третє місце у структурі загальної захворюваності серед військовослужбовців, що вимагає удосконалення стоматологічної допомоги як у мирний, так і воєнний час [2, 4].

В той же час актуальність проблеми значною мірою посилюється у зв'язку з необхідністю виконання стоматологічною службою своїх обов'язків, коли ЗС України приймають участь в антитерористичній операції на Сході України [1, 6].

Необхідно зазначити, що комплектування бойових підрозділів ЗС України відбувається на фоні вкрай високої стоматологічної

захворюваності. Близько 90% військовослужбовців, які були призвані до лав ЗС України під час часткової мобілізації, потребують санації порожнини рота [4, 5, 7].

Тому є актуальним посилення контролю за якістю проведення військово-лікарської експертизи при комплектування ЗС України та відновлення профілактичних заходів серед усіх категорій військовослужбовців, з урахуванням євроатлантичних стандартів [8, 9].

Метою дослідження став аналіз стоматологічної захворюваності серед військовослужбовців та подальша розробка комплексної програми профілактики захворювань щелепно-лицевої ділянки, з урахуванням стандартів НАТО.

Матеріали і методи дослідження. Об'єктом дослідження – система організації стоматологічної допомоги військовослужбовцям ЗС України на сучасному етапі їх розвитку.

Предмет дослідження – функціонування системи організації стоматологічної допомоги військовослужбовцям ЗС України в умовах проведення АТО з врахуванням стандартів НАТО.

Методи дослідження: історичний, бібліографічний, епідеміологічний, системного підходу та аналізу, експертних оцінок.

Результати дослідження та їх обговорення. Нами був проведений комплексний аналіз захворюваності на ХОПР в ЗС України. Встановлено, що в 2016 році стоматологічна захворюваність була досить високою (в порівнянні з показниками попередніх 5 років). ХОПР найбільш поширені серед військовослужбовців офіцерського складу (348,9‰), що, в першу чергу, обумовлено віковими змінами стану зубів та тканин пародонта. Високий рівень ХОПР і серед військовослужбовців строкової служби (328,9‰), що пояснюється, на мою думку, низьким рівнем профілактики серед призовного контингенту та незадовільною роботою військово-лікарських комісій військових комісаріатів. Найвища, захворюваність на ХОПР відмічалась серед військовослужбовців за контрактом (635,4‰).

Встановлено, що в структурі ХОПР військовослужбовців переважають карієс та його ускладнені форми (пульпіт, періодонтит) (88,7%). Захворювання пародонта складають 3,9%. Інші ХОПР (захворювання слизової оболонки ротової порожнини, некаріозні ураження, захворювання язика, тощо) складають 7,4%. (Рис. 1).

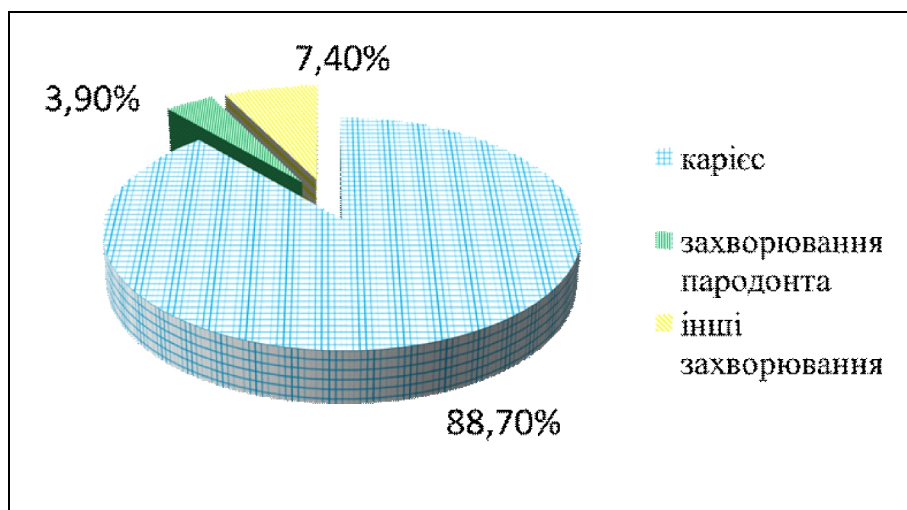


Рис.1. Структура ХОПР у військовослужбовців ЗС України

Встановлено, що питома вага військовослужбовців, які потребували санації порожнини рота становить 57,47%. Слід відзначити, що відмічається тенденція до

зменшення показників санації порожнини рота в ЗС України за останні 10 років, що пов'язано, в першу чергу, з зменшенням кількості штатних лікарів-стоматологів (Рис.2).

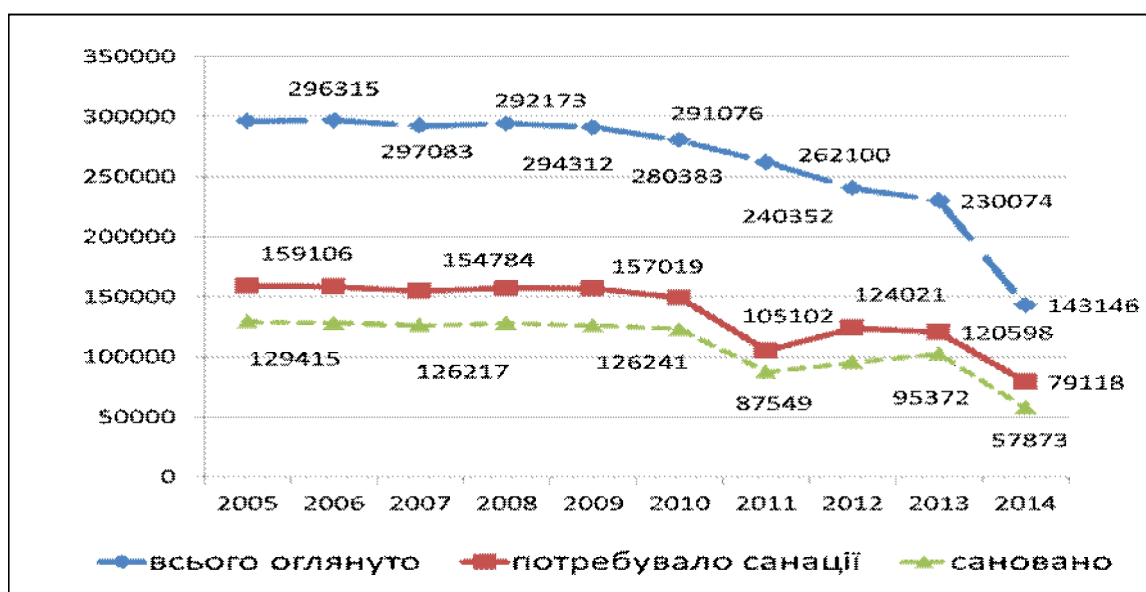


Рис. 2. Динаміка показників санації порожнини рота в ЗС України та за 2007 -2016 роки

Частка військовослужбовців ЗС України, які потребували ортопедичного лікування (зубного протезування) в 2016 році, складала 9,36% із числа оглянутих під час профілактичних оглядів. При цьому відмічається стабільне, на протязі останніх 3 років, зменшення показників роботи ортопедичних підрозділів стоматологічної служби ЗС України.

Як вже відмічалось, військові стоматологи працювали в 2014-2015 роках на фоні катастрофічно високої захворюваності на

ХОПР серед мобілізованих військовослужбовців.

В 2016 році на 4 навчальних центрах ЗС України в різних регіонах України було обстежено 919 військовослужбовців, із числа тих, що підписали контракти на проходження військової служби в 2016 році. Встановлено, що серед оглянутих військовослужбовців 78,6% потребують санації порожнини рота. При цьому даний показник був майже однаковий в усіх категорій військовослужбовців, незалежно від їх військової спеціальності та регіону (табл. 1).

Таблиця 1

Результати профілактичних оглядів військовослужбовців за контрактом

Навчальний центр	Оглянуто	Потребують лікування	
		абс.	%
НЦ «Дівички»	277	216	78,0%
235 полігон «Широкий лан»	189	153	80,1%
179 НЦ «Десна»	215	181	84,2%
184НЦ «Старичі»	238	172	72,3%
Разом	919	722	78,6%

При цьому, у більшості із них виявлені ускладнені форми карієсу (пульпіт, періодонтит). Майже четверта частина оглянутих військовослужбовців (23,4%) потребують хірургічного лікування, тобто

видалення зубів та коренів, а кожен десятий - (10,7%) - зубного протезування.

Отримані результати підтверджують необхідність впровадження в діяльність медичної служби дієвих профілактичних

заходів, спрямованих на зниження стоматологічної захворюваності серед військовослужбовців. В зв'язку з вищезазначеним, нами був вивчений досвід країн НАТО.

Відповідний стандарт STANAG 2466 "Стандарти стоматологічного здоров'я військовослужбовців і система класифікації стоматологічного здоров'я" (Dental Fitness Standards for Military Personnel and a Dental Fitness Classification System) присвячений контролю за станом стоматологічного здоров'я військовослужбовців ще до розгортання медичних підрозділів в театрі воєнних дій. В НАТО впроваджена система комплексної профілактики стоматологічної захворюваності серед військовослужбовців. Система планових стоматологічних обстежень, профілактичних заходів та єдиних стандартизованих програм лікування мінімізує потрапляння військовослужбовців з гострими формами хвороб органів порожнини рота в ТВД. Цей стандарт містить єдину класифікацію стоматологічного здоров'я військовослужбовців, що передбачає 4 групи: DENTAL FITNESS CLASS 1, DENTAL FITNESS CLASS 2, DENTAL FITNESS CLASS 3, DENTAL FITNESS CLASS 4.

В рамках адаптації до цього стандарту та для покращення стану з стоматологічною захворюваністю була розроблена програма комплексної профілактики стоматологічної захворюваності серед особового складу ЗС України під назвою «Програма стоматологічного здоров'я військовослужбовців Збройних сил України». Ця програма передбачає активне впровадження трьох форм профілактики захворювань в усіх стоматологічних підрозділах ЗС України: первинної, вторинної, третинної.

Первинна профілактика стоматологічних захворювань передбачає, перш за все, відновлення принципу планової санації ротової порожнини в армійських підрозділах, санітарно-просвітницька робота серед особового складу, проведення індивідуальної та професійної гігієни порожнини рота у

військовослужбовців. Важливим компонентом цього розділу є введення штатних асистентів лікарів-стоматологів (медичних сестер стоматологічних), які мають приймати активну участь в проведенні заходів первинної профілактики.

Актуальним є посилення якості здійснення військово-лікарської експертизи при заключенні контракту військовослужбовцями, спрямоване на недопущення масового потрапляння до ЗСУ осіб з захворюваннями щелепно-лицевої ділянки.

Вторинна профілактика стоматологічних захворювань серед військовослужбовців передбачає впровадження в усіх військових стоматологічних закладах стандартизованих сучасних клінічних протоколів лікування основних стоматологічних захворювань, в відповідності до загальнодержавних та євроатлантичних нормативів. Важливим при цьому є не лише впровадження стандартних протоколів лікування, а й оснащення стоматологічних кабінетів та клінік сучасним діагностичним та лікувальним обладнанням, інструментами та витратними матеріалами.

Не менш важливими є заходи третинної стоматологічної профілактики, які передбачають відновлення функції військовослужбовців, втраченої внаслідок захворювань та травм щелепно-лицевої ділянки. Особливо актуальною є ця проблема в руслі заходів медичної реабілітації учасників АТО. Основними завданнями третинної профілактики, в рамках цієї програми, є впровадження в роботу стоматологічних закладів ЗСУ сучасних методів зубного протезування та дентальної імплантації.

Висновки

Таким чином, в ЗС України зберігається висока стоматологічна захворюваність серед військовослужбовців. Для покращення ситуації розроблена «Програма стоматологічного здоров'я військовослужбовців Збройних сил України». Впровадження цієї програми дозволить покращити рівень стоматологічного забезпечення ЗС України та адаптувати до відповідних стандартів НАТО.

Література

1. Бадюк М.І. Шляхи удосконалення системи медичного забезпечення військ на особливий період / М.І. Бадюк, В.І. Стриженко, О.Ю. Булах // Проблеми військової охорони здоров'я. – Збірник наукових праць Української військово-медичної академії. – 2012. – Вип. 32.- С. 97-104.
2. Камалов Р.Х. Особливості організації ортопедичної стоматологічної допомоги військовослужбовцям / Р.Х. Камалов, А.М. Лихота, В.В. Коваленко // Сучасні аспекти військової стоматології : збірник наукових праць. - К., 2013. - С. 37-41.
3. Коваленко В.В. Організація стоматологічного забезпечення військовослужбовців в польових умовах (на досвіді проведення АТО): методичні рекомендації / В.В. Коваленко - К.: УВМА, 2016. - 36 с.
4. Лихота А.М. Стан та шляхи покращення стоматологічної допомоги військовослужбовцям, які беруть участь в антитерористичній операції на Сході України / А.М. Лихота, В.В. Коваленко // Український стоматологічний альманах. – 2016. - №1. – С.78-81.
5. Лицишин М.З. Стан та перспективи розвитку стоматологічної допомоги військовослужбовцям у зоні проведення бойових дій на Сході України: матеріали 3 Національного українського стоматологічного конгресу, 22-23 жовтня 2015 р., Київ / М.З. Лицишин, А.М. Лихота, В.В. Коваленко // Новини стоматології. - 2015- № 4 (85). – С.116.
6. Медичне забезпечення Збройних Сил України в антитерористичній операції: досвід та напрямки його удосконалення / В.Л.Савицький, В.П.Майданюк, О.М.Власенко [та ін.] // Військова медицина України.-2015. - № 1.- С. 5-11.
7. Стан стоматологічної допомоги військовослужбовцям в зоні проведення антитерористичної операції на сході України / Лихота А.М., Коваленко В.В., Лицишин М.З., Федірко І.В.// Військова медицина України. - 1.2015.-Том 15.- С.30-35.
8. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №240/2016 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України”.
9. STANDARD AJP-4.10. ALLIED JOINT DOCTRINE FOR MEDICAL SUPPORT. Edition B Version 1. MAY 2015 // NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION ALLIED JOINT PUBLICATION: NATO STANDARDIZATION OFFICE (NSO) © NATO/OTAN. – 170 p.

Науковий рецензент доктор медичних наук, професор Лихота А.М.